

Olağanüstü Dönemler ve Yayıncılık

Hakemsiz Makale

Hasan Tahsin FENDOĞLU

Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Başkanı - Ankara

İÇİNDEKİLER

I. Giriş	51
II. Olağanüstü Hal.	54
III. Olağanüstü Hallerde Yayıncılık	58
IV. Sonuç	62

ÖZET

Türkiye'nin terör örgütleriyle mücadelesi ulusal olduğu kadar, uluslararası dış politikada ve hatta sınır ötesinde sıcak takip olarak devam etmektedir. Terör örgütleri üzerinden ülkenin gelişmesi engellenmekte, önü kesilmek istenmekte, doğrudan savaşmak yerine terör örgütlerine silah, para ve destek vererek zayıf düşürmek tercih edilmektedir. Türkiye, uzun süredir terör örgütlerinin manevra alanında bulunan özel olarak seçilmiş bir ülke konumundadır. Bu ve benzeri nedenlerle kimi zaman olağanüstü hal ilan edilebilmekte, özgürlükler kısıtlanabilmektedir.

Olağanüstü haller söz konusu olduğunda yürütme organının yetkisi, özellikle de takdir yetkisi genişlemekte, temel hak ve özgürlükler sınırlanabilmekte, bu durumdan yaygın hayatı da etkilenabilmektedir. Kuşkusuz ki, olağan dönemlerdeki yayıncılık ile olağanüstü dönemlerdeki yayıncılık farklı olabilmektedir. **AİHS'nin 10** uncu maddesi ile koruma altına alınan ifade özgürlüğü, bilindiği gibi, 1982 Anayasasının 28-32 maddelerinde özel olarak düzenlenmiştir. İfade özgürlüğü konusunda Devlet, Anayasanın 13 üncü maddesinde geçen **ölçülülük, öze dokunma, gereklilik** gibi kriterlere uymalıdır. Anayasanın 15 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki çekirdek haklar (yaşama hakkı, maddi ve manevi bütünlüğün korunması, din, vicdan, kanaat, düşünce hakkı, suç ve cezaların geçmişe yürümezliği ve masumiyet hakkı) olağanüstü halde dahi korunmak zorundadır. İfade özgürlüğünü herhangi bir kanunla sınırlamak da yetmemektedir; bu kanunun dahi **belirlielik ve öngörülebilirlik** niteliklerine sahip olması şarttır. Özgürlüğü sınırlayan kanunun metni **net, açık ve kesin** olmalıdır. Mevzuatımızda **seçim dönemlerindeki yayınlar** özel olarak belirlenmiştir. 298 Sayılı Yasanın 5 inci maddesi radyo ve televizyonlardan yararlanma şeklini ve süresini belirtmiştir. Seçimler ve medya konusu, demokrasi açısından son derece önemlidir.

Kuşkusuz ki, kişinin bilgi edinme hakkı olduğu gibi, zararlı yayınlara karşı korunma hakkı da vardır. Zararlı yayınlara karşı kişinin korunmasında, yazılı-görsel medyaya ve Devlete düşen görevler vardır. Bununla birlikte medya patronlarının kişisel, siyasal ve iktisadi çıkarları arka planda olabilir. Savaşlar, terör amaçlı saldırılar, doğal afetler ve benzeri olağanüstü durumların ortaya çıkardığı kriz zamanlarında da ifade ve haber alma özgürlüğü esastır. Bu dönemlerde de yayın hizmetleri önceden denetlenemez ve yargı kararları saklı kalmak kaydıyla durdurulamaz; ancak, millî güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hâllerde, kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının kuvvetle muhtemel olduğu durumlarda, Başbakan geçici yayın yasağı getirebilir; bu karara karşı 24 saat içerisinde Danıştay'a itiraz edilebilir (**6216/8**). Bu gibi durumlarda kamu yetkilileri mümkün olan en kısa sürede ve sürekli olarak medyaya bilgi akışını sağlamalıdır.

Anahtar Kelimeler

İfade özgürlüğü, olağanüstü hal, olağanüstü hal kanun hükmünde kararname, yargısal denetim, Avrupa Konseyi, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, terör, haber.

ABSTRACT

Extraordinary Periods and Publishing

Turkey is fighting against terrorist organizations especially coup attempt dated July 15, 2016. Turkey's struggle with terrorist organizations continues as much as it is national, international foreign policy and beyond borders. The enemies of Turkey want to prevent the development of our country through terrorist organizations. Today, imperialist countries prefer to weaken the country not by giving arms, but money and support to terrorist organizations instead of fighting directly with the counterpart country. Turkey is a specially selected country in the field of maneuvering of long-standing terrorist organizations.

The authority of the executive organ, in particular the margin of appreciation, expands when extraordinary situations are concerned. In these cases, fundamental rights and freedoms may be limited. Undoubtedly, publishing in ordinary times differs from publishing in extraordinary periods. Freedom of expression, protected by 10 articles in the ECHR, was specially regulated in Articles 28-32 of the 1982 Constitution. The State has duties on freedom of expression; the criteria such as moderation, do not touch the essence and necessity in the 13th article of the Constitution must be observed. It is not enough to limit the freedom of expression to law; it is essential that even this law has certain qualities and predictability. The text of the law restricting freedom must be clear and precise. The publications of the election period are specially designated. Article 5 of Law No. 298 states how and when to use radio and television. Elections and the media are extremely important in terms of democracy. Laws on equality of opportunity are found by the Constitutional Court in accordance with the Constitution.

As the person has the right to information, there is also the right to protection against harmful publications. There are tasks for the protection of the person against harmful publications, the written-visual media and the State. However, the personal, political, and economic interests of media bosses can be background. Freedom of expression and information is essential in wars, terrorist attacks, natural disasters and other emergencies. Broadcasting services can not be pre-audited in these periods and can not be stopped as long as judicial decisions are reserved; but the Prime Minister may bring a provisional publication prohibition in cases where public safety clearly requires that the public order is severely degraded. Public authorities should ensure that information flows to the media as quickly and as continuously as possible.

Keywords

Freedom of expression, state of emergency, decree on the state of emergency, judicial review, Council of Europe, Radio and Television Supreme Council, terrorism, news.

I. GİRİŞ

Türkiye terör örgütleriyle topyekûn uğraşmakta, bu mücadele, ulusal ve uluslararası alanda olduğu gibi sınır ötesinde de sıcak takip olarak devam etmektedir.

Türkiye'nin gelişmesini istemeyenler, terör örgütleri üzerinden ülkenin gelişmesini engellemek, önünü kesmek istemekte, doğrudan savaşmak yerine terör örgütlerine silah, para ve destek vererek zayıf düşürmeyi tercih etmektedirler. Türkiye, uzun süredir terör örgütlerinin manevra alanında bulunan özel olarak seçilmiş konumda bulunmaktadır. Son olarak 17/25 Aralık 2013 ile başlayan eylemler, 15 Temmuz 2016 ile bardağı taşıran son damla olmuş ve ardından olağanüstü hal ilan edilmiş, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişiminin ardından ilan edilen olağanüstü hal sonrasında 23.7.2016 tarihli **667** sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi ¹ ile terörle bağlantılı olduğu düşünülen bazı STK'lar kapatılmıştır. **667** sayılı KHK'nin 3 üncü maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca gözaltına alınan ve daha sonra tutuklanan ve mahkemece tüm mal varlıklarına el konulan AYM üyelerinin durumunu görüşen Anayasa Mahkemesi 18 sayfalık kararında, "*KHK'nin 3. maddesinde bu kanaate varılablmesi için belli bir delile dayanma zorunluluğu öngörülmemiştir. Bu kanaatin hangi hususlara dayanılarak oluşacağı Genel*

¹ 667 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 23 Temmuz 2016/29779.

Kurulun salt çoğunluğunun takdirine bırakılmıştır. Burada önemli olan belli bir kanaate varılırken keyfilikten uzak durulmasıdır” denilmiştir.²

27.7.2016 tarihli **668** sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi³ ile terörle bağlantılı bazı TV ve radyolar kapatılmış, 31.7.2016 tarihli **669** sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararname⁴ ile bazı askeri kuruluşlar Milli Savunma Bakanlığına bağlanmış, askeri okullar için yeni üniversite kurulmuş ve Yüksek Askeri şura üyeleri değişmiş, 17.8.2016 tarihli **670**⁵ ve **671**⁶ sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri ile Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı kapatılmış, 01.09.2016 tarihli **672**⁷, **673**⁸ ve **674**⁹ sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri ile yürütme organına, teröre bulaşan belediye başkanlarının yerine kayyum atama yetkisi verilmiş, **675** sayılı 19 maddelik Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi¹⁰ ile değişik konularda tedbirler alınmış, **676** sayılı 92 maddelik Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi¹¹ ile yargı, güvenlik, Yüksek Öğretim Kurumu mevzuatı gibi konularda önemli hükümler getirilmiş, **677** sayılı on maddelik¹² ve **678**¹³ sayılı otuz dokuz maddelik Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri ile çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmış, **679** sayılı 8 maddelik Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi¹⁴ ile bazı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararname hükümleri değiştirilmiş, çeşitli tedbirler alınmıştır.

680 sayılı 87 maddelik Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi¹⁵ ile Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kanunu, Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kanunu ve çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmış, kayıp çocuklar (madde 26) gibi konularda tedbirler alınmış, **680** sayılı KHK'nın 16 ncı maddesi ile TRT'ye sözleşmeli personel alınması konusunda hüküm getirilmiş, 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanununun 7 nci fıkrasına ek yapılarak yayın kısıtlamalarına aykırı yayın yapılması halinde **lisans iptaline** kadar gidebilen tedbirler getirilmiş, aynı yasanın 8 inci maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ilga edilerek yapılan yayınların, terörün amaçlarına hizmet eder biçimde sunulamayacağı ilkesi getirilmiş 6112 sayılı yasanın 19

2 Anayasa Mahkemesi Kararı, T: 4.8.2016, E: 2016/6 (Değişik İşler), K: 2016/12, Sayfa 18, bent: 87 (iki üyenin ihracı).

3 668 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 27 Temmuz 2016/29783.

4 669 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 31 Temmuz 2016/ 29787.

5 670 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 17 Ağustos 2016/ 29804

6 671 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 17 Ağustos 2016/29804

7 672 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 1 Eylül 2016/29816 Mükerrer.

8 673 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 1 Eylül 2016/29818 (2. Mükerrer).

9 674 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 1 Eylül 2016/29818 (2. Mükerrer).

10 675 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG, 29 Ekim 2016, 29872.

11 676 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG, 29 Ekim 2016, 29872. 29 Ekim 2016/29872.

12 677 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. 22 Kasım 2016/29896.

13 678 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. 22 Kasım 2016/29896.

14 679 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 6 Ocak 2017, 29940 Mükerrer.

15 680 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 6 Ocak 2017, 29940 Mükerrer.

uncu fıkrasına eklemeye yapılarak, lisans taleplerinin milli güvenlik, kamu güvenliği ve kamu yararı gibi gerekçelerle ret olunabileceği hükmü getirilmiş, yayın talebinde bulunan yöneticilerin terörle bağlantılı olması halinde lisans talebinin ret olunacağı hükmü getirilmiş, 6112 sayılı yasanın 8 inci maddesinin birinci fıkrası ilga edilmiştir. **681** sayılı 100 maddelik Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi¹⁶ ile çoğu askeri konular olmak üzere çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmıştır.

2016/ 21 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile “Ancak bu kapsamda; söz konusu örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyet veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu iddia edilen kişilere ilişkin olarak idarelere verilen dilekçelerden; sahibinin adı, soyadı ve imzası ile iş veya ikametgâh adresini ihtiva etmeyenler incelenmeyecektir.” denilerek, ihbar dilekçelerine ad, soyad, imza ve adres şartı getirilmiş, **imzasız, adressiz, ad ve soyad olmadan yapılan** ihbarların işleme konulmaması talep edilmiştir.¹⁷

682 sayılı 39 maddelik Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi ile genel kolluğun (Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı) disiplin hükümleri düzenlenmiş,¹⁸ **683** sayılı 9 maddelik Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi ile doçentlik başvuruları ve diğer tedbirler düzenlenmiş,¹⁹ **684** sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi ile çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmış, gözaltına alınma süresi belirli suçlar ve toplu işlenen suçlar için 30 gün iken bunların dışında kalan suçlar için **7 güne indirilmiştir** (684 sayılı OHAL-KHK/11).²⁰

685 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi²¹ ile **Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu** kurulmuş, 15 maddelik bu Olağanüstü Hal KHK'ne göre, Komisyon 7 üyeden oluşacak, 2 yıl süresince görev yapacak, süresinde başvuru yapılacak, inceleme dosya üzerinden yapılacak, Komisyon kararına karşı HSK'nın belirleyeceği idare mahkemelerine dava açılabilecektir. Kurulan bu Komisyonun sekretaryasını Başbakanlık yapmakta olup, yayımdan itibaren bir ay içerisinde Komisyon üyeleri seçilmiş, başvuruların alınmaya başlayacağı tarih ayrıca ilan edilmiştir. Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonunun Çalışmasına İlişkin Usul ve Esaslar, 20 madde halinde RG'de yayımlanmıştır.

686 sayılı KHK ile yeni bazı önlemler alınmış,²² **687** sayılı KHK ile çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmış²³, 6112 sayılı RTÜK kanununun (2011) 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (dd) bendi değiştirilmiş ayrıca 26 ıncı maddesinin sekizinci fıkrasında değişiklik yapılmış, 6112 sayılı yasanın geçici 4 üncü maddesinin 7 nci fıkrası ilga edilmiştir. Bu KHK ile ayrıca **298** sayılı STSHKHK'un (1961) 149/A maddesi ilga edilmiştir. 3 maddelik **688** sayılı

16 681 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 6 Ocak 2017/29940 Mükerrer.

17 2016/21 sayılı Başbakanlık Genelgesi (ihbarda imzanın varlığı).

18 682 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 23 Ocak 2017/29957.

19 683 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 23 Ocak 2017/29957.

20 684 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 23 Ocak 2017/29957.

21 685 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 23 Ocak 2017/29957.

22 686 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 07 Şubat 2017/29972 (Mükerrer).

23 687 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 09 Şubat 2017/29974.

OHAL-KHK'si²⁴ ile 7 maddelik **689** sayılı OHAL-KHK'sı ile yeni bazı önlemler alınmıştır.²⁵ 77 maddelik **690** sayılı OHAL-KHK'sı ile medya alanında değişiklikler getirilmiş, Türkiye'nin medya alanındaki yargı yetkisi genişletilmiş, gıda takviyesi adı altında satışı sunulan ürünler, koruyucu semboller, reklam ihlali ve tebligat konusunda yeni hükümler getirilmiştir. 14 maddelik **691** sayılı OHAL-KHK'sı ile 8 maddelik **692** sayılı OHAL-KHK'si²⁶ ve 6 maddelik **693** sayılı OHAL-KHK'si²⁷ ve 7 maddelik **695** sayılı OHAL-KHK'si²⁸ ile 137 maddelik **696** sayılı OHAL-KHK'si ile çeşitli kanunlarda ve KHK'lerde değişiklikler yapılmıştır.

Şu ana kadar (2018) ilan edilen otuz (30) adet 15 Temmuz Olağanüstü Hal KHK'leri ile çok önemli değişiklikler öngörölmüştür; üniversitelerde rektörlük seçimlerinin kaldırılması, ÖYP'li araştırma görevlilerinin YÖK yasasının 33'den 50/d maddesindeki statüye geçişleri vs gibi.²⁹ **689** nolu Olağanüstü Hal KHK'ne göre,³⁰ yurt dışında eğitim görenlerden terör örgütleriyle ilişkili olan öğrencilerin YÖK tarafından denklik işlemlerinin yapılamayacağı belirtilmiş, **690** sayılı Olağanüstü Hal KHK'ne göre,³¹ Milli Savunma Bakanlığında yapılabilecek yetki devrinin, yetkiyi devreden amirin sorumluluğunu kaldırmadığı açıkça belirtilmiştir. Bu OHAL-KHK'leri ile **Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu** ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmış, 6112 sayılı RTÜK yasasının 2 inci maddesine 4 üncü fıkraya eklenmiş ve Türkiye'nin medya konusunda **yargı yetkisi** diğer ülkelere karşı genişletilmiştir. Aynı yasanın 32 inci maddesi değiştirilerek yaptırımlar artırılmış, RTÜK'ün yayın lisansı yetkisi genişletilmiş, yapılabilecek tebligatın kayıtlı elektronik posta adresine yapılacağı belirtilmiştir.

II. OLAĞANÜSTÜ HAL

Bilindiği gibi olağanüstü haller söz konusu olduğunda yürütme organının yetkisi, özellikle de takdir yetkisi genişler. Bu durumlarda, temel hak ve özgürlükler Anayasanın **15** inci ve **90** inci maddesi ile diğer mevzuat çerçevesinde sınırlanabilir. Anayasanın 15 inci maddesine göre, olağanüstü hallerde bile milletlerarası yükümlülükler ihlal edilemez;

24 688 sayılı OHAL_KHK'si için bkz. RG 30022 Mükerrer/29.3.2017.

25 689 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG 30052/29.4.2017.

26 692 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 30124 mükerrer/14.7.2017.

27 693 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG 30165/25.8.2017.

28 695 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG 30280/24.12.2017.

29 Gözler'e göre, OHAL ilanı ile bağdaşmayan bu ve benzeri değişiklikler tartışılabilir; Gözler, <http://www.anayasa.gen.tr/15-temmuz-kararnameleri.pdf> (18. 2.2017). Gözler'e göre, TBMM'nin OHAL-KHK'leri ile ilgili İç Tüzük çalışması yapmamış olması, 15 Temmuz Kararnameleri ile aynı yönde irade oluşumu, bireysel idari işlem yerine düzenleyici işlem ile tedbiren kamu görevlileri hakkında işlem yapılması, kişilerin özel hayatına (kişisel verilere) girilmesi, OHAL ile ilgili olmayan konuların düzenlenmesi, kalıcı konuların düzenlenmesi, 1982/15-2'ye uyulmaması ve mülkiyetin devri konuları tartışılabilir; Gözler'e göre bunlar Anayasa'ya (11, 15/2, 81, 103, 112/4) aykırıdır; ancak müeyyidesi yoktur; Gözler, <http://www.anayasa.gen.tr/15-temmuz-kararnameleri.pdf> (18. 2.2017). **İç Tüzüğün 128 inci** maddesine göre, bu tür KHK'ler TBMM'de 30 günde görüşülecektir. Oysa süresinde görüşülen KHK sayısı çok azdır. OHAL-KHK'leri asli kurucu iktidara benzemektedir. Olağanüstü hal KHK'leri, anayasa gücüne (hükümünde) hatta anayasayı aşan bir güce sahip olabilmektedir; <http://www.anayasa.gen.tr/15-temmuz-kararnameleri.pdf> (18. 2.2017).

30 689 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 29 Nisan 2017/30052.

31 690 sayılı OHAL-KHK'si için bkz. RG. 29 Nisan 2017/30052.

temel haklar durumun gerektirdiği ölçüde sınırlanabilir; yaşama hakkına, insanın maddi ve manevi varlığına ve vücut bütünlüğüne dokunulamaz; din, vicdan, düşünce ve kanaat açıklamaya zorlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; masumiyet karinesi zedelenemez (1982/15).

1961 Anayasası olağanüstü hali sadece **deprem ve iktisadi buhran**; sıkıyönetim sebeplerini ise **savaş, isyan ve şiddet** olarak nitelendirmişti. Oysa 1982 Anayasası, olağanüstü hale **salgın hastalık ve şiddet** kavramını da eklemiş, **deprem, iktisadi buhran, salgın hastalık ve şiddet** hallerinde Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun 6 aya kadar olağanüstü hal ilan edebileceğini belirtmiştir. 1982 Anayasasının 121 inci maddesine göre, şayet **aşırı şiddet, isyan ve savaş belirtileri** nedenleriyle kamu düzeni ciddi sarsılmışsa Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu 6 aya kadar **sıkıyönetim** ilan edebilir.

Olağanüstü halle ilgili olarak belirtilen durumlarda, yetki Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan bakanlar kurulunda olup, bu durumlarda 6 aya kadar olağanüstü yönetim usullerinden birini (olağanüstü hal veya sıkıyönetim halini) ilan edebilir. Olağanüstü hal ilan edildiği gün, olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesi, Resmi Gazetede yayınlanır ve yine aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi, olağanüstü yönetim usulünü kaldırabilir, süreyi değiştirebilir veya gerektiğinde 4 ayı aşmayacak şekilde uzatabilir. Savaş halinde 4 aylık kayıt aranmaz.

Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü hal ve sıkıyönetim hallerinde karar vermezden önce, deprem ve iktisadi buhran hariç, Milli Güvenlik Kurulunun görüşünü de alır.³²

Olağanüstü hallerde temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanabileceği veya durdurulabileceği, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü hal yönetim usulleri, 2935 sayılı (1983) Olağanüstü Hal Kanununda düzenlenmiştir. Olağanüstü halin ilanı halinde kolluk ve yargı Türk Silahlı Kuvvetlerine geçmez. Olağanüstü halde kolluk ve yargı konularına asker bakmaz, sivil yönetimde kalır. Olağanüstü halde yetki verilen vali, gerek olduğunda Türk Silahlı Kuvvetlerinden yardım isteyebilir.³³

2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanununa (1983) göre, “olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda” kararname çıkarılır, bu OHAL-KHK’leri RG’de yayımlanır aynı gün TBMM’nin onayına sunulur (**2935/4**). Olağanüstü hal süresince sokağa çıkmak sınırlanabilir, toplantılar ve araç seyri yasaklanabilir, kişilerin üstü ve araçları aranabilir, hüviyet taşıma zorunluluğu getirilebilir, gazete ve dergilerin basımı veya dağıtımı yasaklanabilir, sesle yapılan her tür yayım denetlenir ve yasaklanabilir, sinema filmleri yasaklanabilir, toplantı ve gösteri yürüyüşü yasaklanabilir, dernek faaliyetleri durdurulabilir (**2935/11**). Güvenlik görevlileri gerektiği zaman “doğruca ve duraksamadan hedefe ateş edebilirler” (**2935/23**). Açılacak davalar suçüstü kanunu hükümlerine göre görülür (**2935/24**).

32 Bkz. 2935 sayılı ve 25.10.1983 tarihli Olağanüstü Hal Kanunu.

33 Olağanüstü hal yönetiminde ayrıntı için bkz. Tanör-Yüzbaşıoğlu, **2001, Türk Anayasa Hukuku**, s. 396 vd.

Gerçeğe aykırı bilgi verenler bir aydan altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar (2935/25, b, 1.). Alınan tedbirlere uymayanlara karşı Vali, görevlilere uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları verebilir (2935/32). Bu tedbirlerin uygulanması ile ilgili olarak yürütmenin durdurulması kararı verilemez (2935/33).

Anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelen ve olağanüstü hal ilânını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş halı, savaşı gerektirecek bir durumun baş göstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi altı ayı aşmamak üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde **sıkıyönetim** ilân edebilir. **Sıkıyönetim** ilanı halinde, tüm kolluk (zabıta) Türk Silahlı Kuvvetleri'ne geçer. Temel hak ve özgürlükler kısıtlanabilir veya durdurulabilir. Suçlar askeri yargıda muhakeme edilir,³⁴ hatta sıkıyönetim ilanından 3 ay önceki suçlar dahi askeri yargıda görülür. Sıkıyönetim Kanunu ek madde 3'e göre, sıkıyönetim kararlarına karşı idari yargı yolu kapalıdır. Sıkıyönetim kararı, Resmî Gazetede derhal yayınlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır. Anayasanın 122 inci maddesinin birinci fıkrasına göre, Türkiye Büyük Millet Meclisi gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetimin süresini kısaltabilir, uzatabilir veya kaldırabilir. Anayasanın 122 inci maddesinin 6 ıncı bendine göre, *Sıkıyönetim komutanları Hükümete değil, Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yaparlar.*

Olağanüstü hal KHK'leri, olağan KHK'ler için Anayasanın mülga 91 inci maddesinde yer alan konu sınırlandırmalarına bağlı değildir. Olağanüstü hal KHK'si hakkında Anayasa Mahkemesine şekil ve esas bakımından anayasaya aykırılık iddiası ile iptal davası açılmaz (1982/148).³⁵ Olağanüstü halin denetimi, Anayasa Mahkemesi tarafından yapılabilir mi? Bakanlar Kurulu kararı üzerine idari işlem yapılabilir mi? Veya Türkiye Büyük Millet Meclisi kararı üzerine yasama işlemi yapılabilir mi? OHAL-KHK'lerine karşı siyasi denetimi TBMM yapar; yargı denetimi ise şöyledir; Danıştay, Bakanlar Kurulu kararını "hükümet tasarrufudur" ve "yasama işlemine dönüşmektedir" diyerek denetlememektedir. AYM ise OHAL-KHK'lerini, TBMM'nin onay işlemi yasama işlemi kabul edip denetlemektedir. Uzatma işlemleri ise parlamento kararı olduğu için denetlememektedir. DDDK kararına göre (1970) yasama işlemi Danıştay denetleyemez.

34 Özbudun, s. 366; ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 20 Ocak 2017 tarihinde kabul edilerek halkoylamasında kabul edilen anayasa değişikliği ile, sistem yürürlüğe girdiğinde, on bir kurum veya kavram **ilga** olacak veya görevi sona erecektir. Bu kurum veya kavramlar başbakanlık, bakanlar kurulu, kanun hükmünde kararname, kanun tasarısı, gensoru, güvenoyu, yürütmenin tek taraflı TBMM seçimlerini yenilemesi, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM), Askeri Yargıtay, askeri mahkemeler ve sıkıyönetim.

35 AYM, 1991'de bu denetimi yapmıştı. AYM kararlarında (T: 10.01.1991, E: 1990/25, K: 1991/1 (AMKD, Sy. 47, C. I, s. 102) ve T: 3.7.1991, E: 1991/6, K: 1991/20 (AMKD, Sy 27, C.I, s. 403) ile olağanüstü hal KHK'si iptal edilmişti. Gerekece olarak Anayasanın **6, 7 ve 11** inci maddeleri gösterilmişti. (AYM'nin OHAL-KHK'lerini iptal etmesi).

Mevcut Anayasaya göre, olağanüstü halin ilanına karşı denetim yöntemi şöyledir; **(1)** Bakanlar Kurulunun işlemine karşı, olağanüstü hâlin ilanı ile ilgili işlemler denetlenemez çünkü olağanüstü hâli bakanlar kurulu ilan eder, bu idari bir işlemdir. **Bakanlar Kurulu kararının denetimini** idari yargı denetleyemez, çünkü olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesi, bir hükümet tasarrufudur ve TBMM işlemine dönüşmektedir; idari yargı olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesini denetleyemez.³⁶ **(2)** TBMM'nin onay işlemine gelince, OHAL-KHK'sı kanuna dönüştükten sonra AYM'nin denetimine tabidir. Olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesinde TBMM, bir kanunla onay verirse kanuna dönüşür ve bu kanun Anayasa Mahkemesi denetimine açılır.³⁷ Kanuna dönüştükten sonra AYM, kanunların tabi olduğu usule göre işlem yapar. **(3)** Belirtildiği gibi, idari işlem üzerinde yargı denetimi yapılamaz çünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi idari işlemi onaylayınca yasama işlemine dönüşmüştür. Bu konu ile ilgili Danıştay kararı da böyledir.³⁸ Danıştay Daire Daireleri Kurulunun kararına göre (1970) Bakanlar Kurulu'nun **ilan işlemi** denetlenemez. Çünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin onayı ile yasama işlemine dönüşmüştür.³⁹ TBMM'nin onaylama işlemi, yayımından sonra 30 gün içerisinde ve parlamento kararı ile değil, kanun yapılarak olur. Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararı, *parlamento kararı şeklinde ise, bu*, yargıya tabi değildir.⁴⁰ TBMM, 15 Temmuz OHAL-KHK'lerinden şu ana kadar sadece 5 tanesini onaylamış ve kanuna dönüştürmüştür.⁴¹

Anayasa Mahkemesi **12 Ekim 2016** tarihinde verdiği iki kararla, olağanüstü hal KHK'nin başvuru konusu yapılamayacağına, buna Anayasanın 148 inci maddesinin engel olduğuna karar vermiştir.⁴²

Olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesi, olağanüstü hal sona erince yürürlüğünü sürdüremez. Olağanüstü hal sona erince, buna dayalı olarak çıkarılmış olan olağanüstü hal KHK'leri de hükümsüz kalır.⁴³ Anayasa Mahkemesinin bir kararına göre, olağanüstü hal sona erince, bununla ilgili KHK'ler ilga olur.⁴⁴ Olağanüstü hal sona erince, askıya alınan kanun ve KHK'ler kendiliğinden yürürlüğe girmez. Çünkü "ilga eden

36 Özbudun, s. 368-369.

37 Anayasa Mahkemesi kararı, E: 1991/16, K:1991/20, T: 3.7.1991, RG. 8.3.1992/21165, s. 13.

38 Özbudun, s. 368.

39 Danıştay Dava Daireleri Kurulunun kararına göre Bakanlar Kurulunun ilan işlemi denetlenemez; çünkü işlem, daha sonra TBMM'nin onayı ile yasama işlemine dönüşmüştür; Danıştay Dava Daireleri Kurulu, E: 1970/839, K: 1970/442, KT: 3.7.1970.

40 Anayasa Mahkemesi, E: 1970/44, K: 1970/42, KT: 17.11.1970 (AMKD, Sayı 8, s. 448 vd.).

41 Bkz. 27.7.2016 tarih ve 668, 669, 671, 674 sayılı kanunlar.

42 Anayasa Mahkemesinin yeni kararı, 12.10.2016, E: 2016/166, K: 2016/159 ve KT: 12.10.2016, E: 2016/167, K: 2016/160. Daha önceki AYM kararlarında (T: 10.01.1991, E: 1990/25, K: 1991/1 (AMKD, Sy. 47, C. I, s. 102) ve T: 3.7.1991, E: 1991/6, K: 1991/20 (AMKD, Sy 27, C.I, s. 403) ile olağanüstü hal KHK'si iptal edilmiş, gerekçe olarak Anayasanın 6, 7 ve 11 inci maddeleri gösterilmişti.

43 Gözler, Kemal, <http://www.anayasa.gen.tr/15-temmuz-kararnameleri.pdf> (18. 2.2017).

44 Anayasa Mahkemesi kararı, 10 Ocak 1991, E: 1990/25, K: 1991/1; Anayasa Mahkemesi kararı, E: 1991/16, K:1991/20, T: 3.7.1991, RG. 8.3.1992/21165: KHK ile getirilen kurallar, olağanüstü hal sonrasında uygulanamaz, geçerliliğini yitirir, ibid, s. 15.

kanunu ilga, mülga kanuna hayat vermez” ilkesi vardır. Bu yoruma doktrinden olumsuz cevap veren yazarlar vardır.⁴⁵

Anayasa Mahkemesine göre, TBMM'nin olağanüstü hal veya sıkıyönetimi **onaylama işlemleri**, bir şart-işlemdir, kişi haklarını doğrudan etkilemez.⁴⁶ Ancak yetkililerin yaptığı işlemler yargı denetimine tabidir. Örneğin **çok açık ve ağır bir şahsi kusur** varsa **ilgili memura rücu edilir** ve ancak ilgili Bakanın uygun görmesi şartıyla ilgili memura karşı tazminat davası açılabilir.⁴⁷ Olağanüstü halle ilgili olarak yetkili makamların işlemleri denetime tabidir. “İdarenin kamu görevlisine şahsi kusurdan dolayı rücu edebilmesi, **şahsi kusurun çok açık ve ağır** olmasına bağlıdır.”⁴⁸

Olağanüstü hallerde **yürütmenin durdurulması** kararı verilemeyeceğine ilişkin hüküm, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmişse⁴⁹ de, daha sonra aynı hüküm, 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu (1983) madde 33 ve **668** sayılı Olağanüstü Hal KHK'sinin 38 inci maddesi ile yeniden düzenlenerek, olağanüstü hal süresince bu hallerle ilgili durumlarda yürütmenin durdurulması kararı verilemeyeceği açıkça belirtilmiştir.

2017 tarihli Anayasa değişikliği ile olağanüstü hal konusunda, Anayasanın 120, 121 ve 122 inci maddeleri ilga edilmiş, olağanüstü halin yönetimi ile ilgili tüm hususlar sadece 119 uncu maddede toplanmıştır (**1982/119**).

III. OLAĞANÜSTÜ HALLERDE YAYINCILIK

Buraya kadar olağanüstü halleri, denetim yöntemini ve bu kavram içerisinde yayıncı ile ilgili değişiklikleri kısaca incelemeye çalıştık. Şimdi de olağanüstü dönemlerde yayıncılık üzerinde durmak istiyoruz.

Kuşkusuz ki, olağan ile olağanüstü dönemlerdeki yayıncılık biri birinden farklıdır. AİHS'nin 10 uncu maddesi ile koruma altına alınan ifade özgürlüğü, 1982 Anayasasının 28-32 maddelerinde özel olarak düzenlenmiştir; basın özgürlüğü herkese lazımdır.⁵⁰ Keza internet özgürlüğü demokrasilerin olmazsa olmazıdır. İfade özgürlüğü konusunda Devletin görevleri vardır; Anayasanın 13 üncü maddesinde geçen **ölçülülük, öze dokunma, gereklilik** gibi kriterlere uyulmalıdır. İfade özgürlüğünü kanunla sınırlamak yeterli değildir; bu kanunun dahi **belirlilik ve öngörülebilirlik** niteliklerine sahip olması şarttır.

45 Bkz. Tanör-Yüzbaşıoğlu, **2001, Türk Anayasa Hukuku**, s. 427.

46 Özbudun, s. 370.

47 İdari Yargılama Usul Kanununun 28 inci maddesinin 4 üncü fıkrasına göre, “Mahkeme kararlarının süresi içinde kamu görevlilerince yerine getirilmemesi halinde tazminat davası ancak ilgili idare aleyhine açılabilir.”

48 Özbudun, s. 371.

49 Olağanüstü hallerde yürütmenin durdurulması kararı verilemeyeceğine ilişkin hüküm, 1991 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmişti; § E. 1990/25, K 1991/1, KT 10.01. 1991 (AMKD, Sy 27, C. I, s. 65 vd). Ancak belirtildiği gibi, daha sonra aynı hüküm olağanüstü hal kanunu ve olağanüstü hal KHK'si ile yeniden düzenlenerek, bu hallerde yürütmeyi durdurma kararı verilemeyeceği açıkça belirtilmiştir.

50 Anayasa Mahkemesi kararlarına göre basın özgürlüğü sınırlıdır; Yüzer, Basın Özgürlüğü, s. 175-177; AİHM kararlarına göre de sınırlar vardır; ibid, s. 177-210; ABD, Fransa ve diğer Avrupa Ülkelerinde basın özgürlüğü için bkz. Louis Henkin and Albert J. Rosenthal (edited by), **Constitutionalism And Rights, The Influence of the United States Constitution Abroad**, s.63 vd.

Özgürlüğü sınırlayan kanunun metni **net, açık ve kesin** olmalıdır.⁵¹ Bu konuda AİHM'nin Handyside/Birleşik Krallık kararı önemlidir. İngiltere'de medyanın ifade özgürlüğü konusunda kamu otoritesi sayılan OFCOM⁵², ABD'de Federal İletişim Komisyonu (*Federal Communication Commission*) (FCC) gibi Türkiye'de RTÜK, medyayı düzenleyen otoritedir.⁵³ ABD'de ifade özgürlüğü (freedom of expression) üç hakkı kapsar, **(1)** konuşma özgürlüğü (speech); **(2)** basın özgürlüğü (press) ve **(3)** dernek ve dilekçe (assembly and petition) özgürlüğü. Bilindiği gibi ABD'nde birinci anayasa değişikliği ifade özgürlüğü konusunda yapılmıştır.⁵⁴ ABD medyasında da Avrupa ve Türk medyasında olduğu gibi editöryal bağımsızlık vardır,⁵⁵ basına hâkim de müdahale edemez, sansür yoktur ama örneğin hâkim gizli yargılama yapabilir, medyaya karşı gizlilik kararı alabilir.⁵⁶ Demokratik ülkelerde basın *hürdür, sansür edilemez*. Basın, idarenin yanlışlarını dile getirebilir.⁵⁷ Ancak örneğin hırsız çaldığı bir tapeyi veya illegal ele geçirdiği bir bilgiyi yayınlamaz; yargı bunun yasaklanmasına karar verebilir.⁵⁸

Aslında kişinin bilgi edinme hakkı olduğu gibi, zararlı yayınlara karşı korunma hakkı da vardır. Zararlı yayınlara karşı kişinin korunmasında, yazılı-görsel medyaya ve Devlete düşen görevler vardır.⁵⁹ Radyo ve televizyon yayınlarının, belirli usul ve esaslara bağlanmış olması, "herkesin düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahip olması ilkesine aykırılık olarak yorumlanamaz".⁶⁰

Dünyada yeniliklerle birlikte insan hakları da giderek gelişmekte ama yeni bazı sorunlar da doğmaktadır. **Eski medya** düzeninin yerini **yeni medya** düzeni almakta⁶¹ ve medya eğitimi, medya okur-yazarlığı bilinci önem arz etmektedir. Bireye sapla-samanı

51 Bkz. Fendoğlu, **Anayasa Hukuku**, 2. B., s. 289.

52 The Office of Communications (OFCOM) için bkz. <http://en.wikipedia.org/wiki/Ofcom> (25.8.2014); ayrıntı için bkz. Fendoğlu, Hasan Tahsin, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Ankara Şubat 2016, s. 1-19.

53 "The Federal Communications Commission (FCC) is an independent agency of the United States government, created by Congressional statute (see 47 U.S.C. § 151 and 47 U.S.C. § 154) to regulate interstate and international communications by radio, television, wire, satellite, and cable in all 50 states, the District of Columbia and U.S. territories. The FCC works towards six goals in the areas of broadband, competition, the spectrum, the media, public safety and homeland security. The Commission is also in the process of modernizing itself"; [http://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Communications_Commission_\(FCC\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Communications_Commission_(FCC)) (25.8.2014).

54 Emanuel, Steven L., **Constitutional Law**, Twenty-Ninth Edition, Wolters Kluwer, USA, 2011, s. 476.

55 ABD medyasında editöryal bağımsızlık vardır; § N.Y.Times v. U.S., Emanuel, Constitutional Law, s. 625-629.

56 § Gentile v. State Bar of Nevada, Emanuel, Constitutional Law, s. 630; sansür kavramı için bkz. Bradley-Ewing, Constitutional and Administrative Law, s.523.

57 ABD'de medya özgürlüğü konusundaki önemli davalar için bkz. FCC v. League of Women Voters, 468 U. S. 364 (1984); Arkansas Educational Television Commission v. Forbes, 523 U. S. 666 (1998); Near v. Minnesota; New York Times Co. V. United States; Madsen v. Women's Health Center, 512 U. S. 753 (1994); bu davalar için bkz. Redlich, Attanasio, Goldstein, **Understanding Constitutional Law**, s. 538-542.

58 Emanuel, **Constitutional Law**, s. C-82.

59 Fendoğlu, **Çocuk Hakları Hukuku**, Yetkin, 2015, 9 uncu bölüm.

60 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun, madde 6.

61 Redlich, Attanasio, Goldstein, **Understanding Constitutional Law**, s. 17.

ayırt edecek bir medya bilinci verilmesi gerekmektedir.⁶² Teknoloji ile birlikte bilgi depolama, interaktif (karşılıklı) bilgi alış verişleri artmakta, bireyselleşme kültürü, taşınabilir teknoloji, kredi kartı, WIFI (*wireless fidelity*), 4G (*fourth generation*) gibi yeniliklerle teknoloji yepyeni bir dünya oluşturmaktadır.⁶³ Yeni medyanın eskisinden farkı, şahsileşmesi, inter-aktif olması ve on-demand özelliğidir.⁶⁴ Günümüzde demokrasi e-demokrasi, hükümet e-hükümet, katılım e-katılım (e-participation) olmuştur.⁶⁵ Çoğulcu medya, demokrasinin dördüncü gücü olup, otoritenin uygulamalarını gözetlemekte anahtar bir role sahiptir.⁶⁶

Bununla birlikte medya patronlarının kişisel, siyasal ve iktisadi çıkarları ön planda olabilir. Basın sürekli olarak kendi yararları doğrultusunda sahip olduğu internet, TV, radyo ve yazılı basın ile doğru olmayan haber üretebilir, karalama yapabilir, yanlış ve yanıltıcı bilgi yayabilir. Basın olaylara reyting açısından yaklaşabilir; medya birçok konuda yeterli bilgiye sahip olmayabilir. Kaldı ki ulusal medya, güçlü medya veya baskı grupları devleti kontrol altına almaya çalışabilir. Birey medyanın saldırıları karşısında çoğu kez savunmasız kalabilir. Bütün bu durumlar nedeniyle, AİHS'nin 10 uncu maddesinin 2 inci fıkrasında belirtildiği gibi medyaya sınırlama getirilebilir.

Kuşkusuz ki, her özgürlüğün bir sınırı vardır. Kriz zamanlarında bile ifade özgürlüğü esastır ama bu özgürlüğün bazı sınırları bulunmaktadır. Bunlar bireyin haber alma hakkı, insan hakları, özel hayatın gizliliğine saygı, kamu yararı, ulusal çıkar, demokrasi gibi sınırlardır. Bu nedenle de Devlet otoritesinden önce, sektör içinde ahlaki ve mesleki kararlar alınmalı; sektör içerisindeki ikilemlerde yol gösterici rehber ilkeler bulunmalıdır. Çeşitli medya grupları ve RTÜK, **ortak rehber ilkeleri** belirlemiş ve bunlar kamuya ilan edilmiştir.

Özellikle **kriz dönemlerinde** kamuoyu doğru ve tarafsız şekilde bilgilendirilmelidir. Doğal afet, terör, salgın hastalık, kitlesel eylemler ve şiddet gibi olağanüstü hallerde, yayıncılar haberlerde, yorumlarda ve diğer programlarda kullanacakları dile dikkat etmeli, ilkeli ve sorumlu davranmalıdır.

Avrupa Konseyi'nin kriz dönemlerinde medyanın sağduyulu davranması gerektiğini belirten birçok **Tavsiye ve İlke Kararı** vardır. Buna göre kamuoyu hem sağlıklı bilgilendirilmeli, hem de infial uyandırılmamalı, medya dengeli davranmalıdır. Avrupa Konseyi, bu dönemlerde "gazetecinin kamu diplomasisi yürüten bir uzman" gibi görev yapmasını istemiştir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 2007 yılında hazırlanan "**Kriz Zamanı Yayıncılık İçin Rehber İlkeler**" başlıklı kararında ve 2007 yılında hazırlanan Kitle İletişim Bakanlar Konferansında "**Kriz Zamanı Yayıncılık İlkeleri**" ışığında haber alma ve ifade özgürlüğünün önemi ifade edilmiş ama **manipülasyona açık** olduğu belirtilmiştir.⁶⁷

62 İbid, Understanding Constitutional Law, s. 18.

63 İbid, Understanding Constitutional Law, s. 117-120.

64 İbid, Understanding Constitutional Law, s. 194.

65 İbid, Understanding Constitutional Law, s. 281. Bilgi toplumunda medya ve demokrasi ilişkisi için bkz. ibid, 405-411. E-demokrasi konusunda bkz. Yanık, **2012**, s. 398 vd.

66 İbid, Understanding Constitutional Law, s. 6.

67 Bkz. <https://www.rtuk.gov.tr/avrupa-konseyi-ak-bunyesinde-yurutulen-faaliyetler/3821/895/avrupa-konseyi-ak-bunyesinde-yurutulen-faaliyetler.html> (22.1.2017); bkz. <http://www.osce.org/tr/fom/31503?download>

Türkiye'nin de imzaladığı uluslararası bir insan hakları sözleşmesi olan **Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi**'nin, Yayıncının Sorumlulukları başlıklı 7 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında yer alan "Yayıncı haberlerin gerekçelerinin ve olayların **makul olarak** sunulmasını sağlayacaktır; görüşlerin serbestçe oluşumunu teşvik edecektir" demektedir.⁶⁸

British Broadcasting Corporation (**BBC**)'ye göre kriz döneminde ifade özgürlüğü vardır. İngiliz kamu yayıncısı BBC, kriz zamanlarında krizi artıracak her tür yayına temkinli yaklaşılmasını istemekte, tarafsız ve şümulü bir yaklaşımın esas olduğunu belirtmektedir. BBC'e göre, canlı yayınlarda çok dikkat edilmeli, şiddet ve kargaşa canlı olarak ekrana yansıtılmamalı, öncelikle kaydedilmeli ve daha sonra kurgulanıp yayınlanmalıdır.⁶⁹

Demokratik ülkelerde seçim dönemlerindeki yayınlar özel olarak düzenlenmiştir. Türkiye'de **298** Sayılı Yasanın 5 inci maddesi radyo ve televizyonlardan yararlanma şeklini ve süresini belirtmiştir. Seçimler ve medya konusu, demokratik ülkelerde çok açık ve net olarak düzenlenmediği gibi açık ve net bir mutabakat ta yoktur. Anayasa Mahkemesinin 1987 tarihli bir kararına göre, siyasi partiler güçleri oranında radyo ve televizyonda propaganda yaparlar. Fırsat eşitliğine atıfta bulunan kanunlar Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa'ya uygun bulunmuştur.⁷⁰

6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanunun 7 inci maddesine göre kriz döneminde ifade özgürlüğü kısıtlanır. Ancak savaş, terör amaçlı saldırılar, doğal afetler ve benzeri olağanüstü durumların ortaya çıkardığı kriz zamanlarında da ifade ve haber alma özgürlüğü esastır. Bu dönemlerde de yayın hizmetleri önceden denetlenemez ve yargı kararları saklı kalmak kaydıyla durdurulamaz; ancak, millî güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hâllerde, kamu düzeninin ciddî şekilde bozulmasının kuvvetle muhtemel olduğu durumlarda, Başbakan **geçici yayın yasağı** getirebilir. Radyo ve televizyonlar, Cumhurbaşkanının veya Hükümetin; millî güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık veya genel ahlakla ilgili bildirimlerini, bildirinin ulaştığı gün saat 23:30'a kadar yayınlamak zorundadırlar. Başbakanın **geçici yayın yasağı** aldığı kararlar aleyhine doğrudan Danıştay'da dava açılabilir. Danıştay bu davalarla ilgili olarak yürütmeyi durdurma talepleri hakkında kırk sekiz saat içerisinde karar verir. Ancak belirtildiği gibi olağanüstü halde, **yürütmeyi durdurma** kararı verilemez.

=true (22.1.2017); bkz. <http://www.ifadeozgurlugu.adalet.gov.tr/hakkinda/hakkinda.html> (22.1.2017); <http://ifadeozgurlugu.taa.gov.tr/> (22.1.2017);

68 Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi, 7/3; https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc077/kanuntbmmc077/kanuntbmmc07703915.pdf (22.1.2017).

69 <http://www.bbc.co.uk/academy/turkish/standards/editorial-principles> (22.1.2017); "Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg, 2010 yılının ilk günlerinde kendisiyle yapılan bir söyleşide, sıradan insanların kendileri ile ilgili giderek daha fazla mahrem bilgiyi paylaşmaya hevesli olduklarını yani bu alandaki sosyal normların da zamanla evrim geçirdiğini söylemiştir (The Daily Telegraph, 2010)." Bkz. Dr. Faik Uyanık, "SOSYAL MEDYA: KURGUSALLIK VE MAHREMİYET", academia.edu.documents (22.1.2017), Bu bildiri 7 Mayıs 2013 tarihinde Koç Üniversitesi Yeni Medya Kongresi'nde sunulmuştur.

70 AYM'e göre, siyasi partiler, güçleri oranında televizyon ve radyo yayını yapabilir; bu, eşitliğe aykırı değildir; E. 1986/17, K 1987/11, KT 22.5.1987 (AMKD, Sy 23, s. 227).

Bilindiği gibi her tür terör örgütü, amacını gerçekleştirmek için ulusal ve uluslararası medyayı kullanmak ister. Aslında terör, bir propaganda yöntemidir; terör, demokratik yöntemle amacına ulaşmayanların kendi güçlerini kanıtlamak için kullandıkları bir **rek-lam biçimidir**. Bir kez yapılan eylem, defalarca ekranda gösterilir ve böylece binlerce eylem yapılmış gibi olur.

Şehit haberleri, ailelerine öncelikle yetkililer tarafından haber verilmelidir. Yetkililer duyurmadan önce şehit ailelerine şehitlik haberi verilmemeli, şehit ailelerinin evinden canlı yayın ve röportaj yapılmamalı, ağıtlar verilmemeli, şehit görüntüsü verilirken, ür-kütücü, paniğe sevk edici olmamaya dikkat edilmeli, uzaktan çekimle yetinilmelidir. Terör yanlısı kişilerle röportaj yapmadan önce kamu yararı düşünölmeli, terörün propagandası yapılmamalı, terör teşvik edilmemeli, terör eylemlerinin halkta korku, panik, yılgınlık duy-gusunu yarattığı göz önüne alınarak yayınlarda bu unsurları körükleyici görüntü ve üs-luptan kaçınılmalıdır. Görüntü tekrarları, haberlerde gerilimi artırıcı müzik ve ses efektleri kullanımı, sansasyonel haber başlıkları ve alt yazı kullanımı gibi görüntülerden uzak durul-malı, terörle ilgili haberler verilirken vtr yayınlarının arşiv niteliği mutlaka belirtilmelidir.

Haber ve yorumlar yoluyla terörizme dayalı toplumsal gerilimi şiddetlendirmek-ten kaçınılmalı, terör örgütleri ve eylemleri haber yapılırken dil, üslup ve terminolojiye dikkat edilmelidir. Yayın kuruluşları teröristler için propaganda ortamı oluşturmamalı, teröristlerin çıkarlarına uygun hareketlerden kaçınılmalı, özellikle masum insanların ha-yatını tehlikeye atmamak için terör eylemlerini canlı olarak yayınlamaktan kaçınmalıdır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Anayasanın 133 üncü maddesinin ve 6112 sayılı yasanın kendisine verdiği yetkinin öncelikle "düzenleme" olduğunun bilincinde olmalı, terör ha-berleri ile ilgili tavsiye niteliğinde kriterler belirlemeli, yol gösterici ilkeler hazırlamalı, medyaya dönük eğitim seminerleri düzenlemeli, bu tür süreçlere destek olmalıdır. Kamu yetkilileri mümkün olan en kısa sürede ve sürekli olarak medyaya bilgi akışını sağlamalıdır. Sağlam olmayan kaynaklardan alınan haber, yalan-yanlış veya kasıtlı çıkabilir. Devlet organları ve ajansları, özellikle terörle mücadele konusunda, kamuoyunu habersiz ve bilgisiz bırakmamalıdır.

Olağanüstü durumlarda, medya ile yürütme organı ve RTÜK arasındaki ilişkilerde, sektörün kendi içerisinde alacağı kararların daha etkili olduğu görölmektedir. Bu durum Türkiye gibi ölkemiz dışında da böyle algılanmaktadır. Örneğin İngiltere'nin **IRA**'ya karşı aldığı "medya önlemleri", IRA'nın propagandasını azaltmakla birlikte sektörün kendi al-dığı önlemlerin yangının söndürölmesinde daha etkili olduğu söylenebilir. 11 Eylül 2001 tarihli İıkiz Kulelere saldırılar ile Londra ve Madrid eylemleri sonrasında ABD, İngiliz ve İspanya medyasının sorumlu davrandığını belirtebiliriz.⁷¹

IV. SONUÇ

1961 Anayasası olağanüstü hali sadece **deprem ve iktisadi buhranla** sınırlamış; sı-kiyönetim sebeplerini ise **savaş, isyan ve şiddet** olarak nitelendirmişti. Oysa 1982

71 Oysa İstanbul'daki HSBC ve Sinagog eylemlerindeki ölümler, yaralıları, kanlı görüntüler Türkiye'deki ekran-larda sürekli yer almıştır.

Anayasasının 119 uncu maddesi, olağanüstü hale **salgın hastalık ve şiddet** kavramını da eklemiş, **deprem, salgın hastalık, iktisadi buhran ve şiddet** durumunda Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun 6 aya kadar olağanüstü hal ilan edebileceğini belirtmiştir. 1982 Anayasasının 120 nci maddesine göre, şayet şiddet nedeniyle kamu düzeni ciddi sarsılmışsa Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu 6 aya kadar olağanüstü hal ilan edebilir. Olağanüstü halin ilanı halinde kolluk ve yargı Türk Silahlı Kuvvetlerine geçmez. Olağanüstü halde kolluk ve yargı konularına asker bakmaz, sivil yönetimde kalır. Bu dönemde temel hak ve özgürlükler kısıtlanabilir veya durdurulabilir. Olağanüstü halde yetki verilen Vali, gerek olduğunda Türk Silahlı Kuvvetlerinden yardım isteyebilir.

Olağanüstü hâli 2017 Anayasa değişikliğine göre, Cumhurbaşkanlığı ilan eder, bu idari bir işlemdir. Cumhurbaşkanlığı kararını idari yargı denetleyemez, çünkü olağanüstü hal KHK'si, bir hükümet tasarrufudur. Olağanüstü hal KHK'si, TBMM işlemine (kanun) dönüştüğünde, AYM'nin denetimine tabidir. İdari yargı olağanüstü hal KHK'sini denetleyemez. Olağanüstü halin ilanından sonra TBMM'nin onayı bir yasama işlemidir. Yasama işleminin denetimi AYM tarafından yapılacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi idari işlemi bir kanun ile onaylayınca yasama işlemine dönüşmüştür. Yasama işlemi AYM'nin denetimine tabidir. Ayrıca yetkililerin yaptığı işlemler yargı denetimine tabidir; örneğin **çok açık ve ağır bir şahsi kusur** varsa ilgili memura **rücu edilir** ve ancak ilgili Bakanın uygun görmesi şartıyla ilgili memura karşı tazminat davası açılabilir. Sıkıyönetim Kanunu ek madde 3'e göre, Sıkıyönetim kararlarına karşı idari yargı yolu kapalıdır. Olağanüstü halle ilgili olarak yetkili makamların işlemi denetime tabidir. İdarenin kamu görevlisine şahsi kusurdan dolayı rücu edebilmesi, şahsi kusurun çok açık ve ağır olmasına bağlıdır.

AİHS ve diğer uluslararası mevzuat ile 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun ile yerel mevzuat ışığında şu değerlendirmeler yapılabilir. Medya kuruluşları terörü önleme konusunda kendi aralarında işbirliği yapmalı, terör örgütlerinin çıkarlarına uygun davranmamalı, terör eylemi mağdurlarının fotoğrafları olumsuz gösterilme-meli, terör haberlerinin hassas doğası gereği medya çalışanlarına bilgi ve bilinç artırıcı eğitim kursları düzenlenmeli ve mümkün olduğunca terör haberciliği konusunda eğitim almış kişiler görevlendirilmeli, terör haberlerinin sunumlarında ceset görüntüleri, kan izleri, yakın çekim görüntüleri verilmemeli, yayınlarda terör mağdurları ve yakınlarının insan onuruna ve özel hayatlarının gizliliğine saygı ve hassasiyet gösterilmelidir. Terörle ilgili bir haber ile normal bir haber kesinlikle farklıdır, bunun farkına varılmalıdır. Rekabet ve reyting değil yayıncı sorumluluğu öne çıkmalıdır. Yayın kuruluşları birbirleriyle işbirliği yapmalı haber ve görüntü için reyting yarışına girmekten kaçınmalıdır. Haber, tartışma ve analiz programlarında yazılı ve görsel medyada terör konusu yeterinden çok, abartılı ve defalarca işlenmekte ve bu durum terör örgütlerinin işine yaramaktadır. Terörizmde eylemden çok kamuoyunda oluşturduğu algı önemlidir. "Son dakika" "flas" gibi alt yazı veya çerçeve yazılar ekranda beş dakikadan fazla tutulmamalıdır. Bu durum halk arasında korku, panik, gerginlik ve endişe oluşturduğundan çok zorunlu haller dışında bu yola başvurulmamalıdır.

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR

- A.W. Bradley, K. D. Ewing: *Constitutional and Administrative Law*, 13th Edition, Pearson Educatin Limited, Longman, England, Edinburgh Gate, Harlow, Essex, 2003.
- EMANUEL, Steven L., *Constitutional Law*, Twenty-Ninth Edition, Wolters Kluwer, USA, 2011.
- FENDOĞLU, Hasan Tahsin, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Ankara Şubat 2016, s. 1-19.
- FENDOĞLU, Hasan Tahsin, *Çocuk Hakları Hukuku*, Yetkin, 2015.
- ÖZBUDUN, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin Yayınları, 2014, 15 inci Baskı.
- LOUIS Henkin and Albert J. Rosenthal (edited by), *Constitutionalism And Rights, The Influence of the United States Constitution Abroad*, Columbia Universty Press, New York 1990.
- NORMAN Redlich, JOHN Attanasio, JOEL K. Goldstein, *Understanding Constitutional Law*, Third Edition, LexisNexis Yayınevi, 2005.
- TANÖR, Bülent-Yüzbaşıoğlu, Necmi, *Türk Anayasa Hukuku*, 9 uncu Baskı, Beta, İstanbul 2009.
- YÜZER, Dilara, *1982 Anayasasında Basın Özgürlüğü karşısında Kişilik Hakkı ve Korunması*, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.

Kanun ve Olağanüstü Hal (OHAL) Kanun Hükmünde Kararnemeleri (KHK), Başbakanlık Genelgesi:

- 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun (STHSHKH).
- 2935 sayılı ve 25.10.1983 tarihli Olağanüstü Hal Kanunu.
- 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun.
- 667 sayılı OHAL-KHK'si RG. 23 Temmuz 2016/29779.
- 668 sayılı OHAL-KHK'si RG. 27 Temmuz 2016/29783.
- 669 sayılı OHAL-KHK'si RG. 31 Temmuz 2016/ 29787.
- 670 sayılı OHAL-KHK'si RG. 17 Ağustos 2016/ 29804
- 671 sayılı OHAL-KHK'si RG. 17 Ağustos 2016/29804
- 672 sayılı OHAL-KHK'si RG. 1 Eylül 2016/29816 Mükerrer.
- 673 sayılı OHAL-KHK'si RG. 1 Eylül 2016/29818 (2. Mükerrer).
- 674 sayılı OHAL-KHK'si RG. 1 Eylül 2016/29818 (2. Mükerrer).
- 675 sayılı OHAL-KHK'si RG, 29 Ekim 2016, 29872.
- 676 sayılı OHAL-KHK'si RG, 29 Ekim 2016, 29872. 29 Ekim 2016/29872.
- 677 sayılı OHAL-KHK'si 22 Kasım 2016/29896.
- 678 sayılı OHAL-KHK'si 22 Kasım 2016/29896.
- 679 sayılı OHAL-KHK'si RG. 6 Ocak 2017, 29940 Mükerrer.
- 680 sayılı OHAL-KHK'si RG. 6 Ocak 2017, 29940 Mükerrer.
- 681 sayılı OHAL-KHK'si RG. 6 Ocak 2017/29940 Mükerrer.
- 682 sayılı OHAL-KHK'si RG. 23 Ocak 2017/29957.
- 683 sayılı OHAL-KHK'si RG. 23 Ocak 2017/29957.
- 684 sayılı OHAL-KHK'si RG. 23 Ocak 2017/29957.
- 685 sayılı OHAL-KHK'si RG. 23 Ocak 2017/29957.
- 2016/21 sayılı Başbakanlık Genelgesi.
- Resmi Gazete (RG).

Anayasa Mahkemesi Kararları:

- E. 1986/17, K 1987/11, KT: 22.5.1987 (AMKD, Sy 23, s. 227).
- E. 1990/25, K 1991/1, KT: 10.01.1991 (AMKD, Sy 27, C. I, s. 65 vd).
- E: 2016/6 (Değişik İşler), K: 2016/12, KT: 4.8.2016.
- E: 2016/166, K: 2016/159, KT: 12.10.2016.

E: 2016/167, K: 2016/160, KT: 12.10.2016.
 E: 1991/16, K:1991/20, KT: 3.7.1991, RG. 8.3.1992/21165.
 E: 1990/25, K: 1991/1, 10 Ocak 1991.
 E: 1991/16, K:1991/20, KT: 3.7.1991, RG. 8.3.1992/21165.
 E: 1970/44, K: 1970/42, KT: 17.11.1970 (AMKD, Sayı 8, s. 448 vd.).

Danıştay Kararları:

Danıştay Dava Daireleri Kurulu (DDDK), E: 1970/839, K: 1970/442, KT: 3.7.1970.

İnternet Kaynakları:

<http://www.bbc.co.uk/academy/turkish/standards/editorial-principles> (22.1.2017).
<https://www.rtuk.gov.tr/avrupa-konseyi-ak-bunyesinde-yurutulen-faaliyetler/3821/895/avrupa-konseyi-ak-bunyesinde-yurutulen-faaliyetler.html> (22.1.2017).
<http://www.osce.org/tr/fom/31503?download=true> (22.1.2017).
<http://ifadeozgurlugu.taa.gov.tr/> (22.1.2017)
[https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/ KANUNLAR_KARARLAR/ kanuntbmmc077/kanuntbmmc077/kanuntbmmc07703915.pdf](https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc077/kanuntbmmc077/kanuntbmmc07703915.pdf) (22.1.2017).
<http://www.ifadeozgurlugu.adalet.gov.tr/hakkinda/hakkinda.html> (22.1.2017);
[http://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Communications_Commission_\(FCC\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Communications_Commission_(FCC)) (25.8.2014).
<http://en.wikipedia.org/wiki/Ofcom> (25.8.2014).
 "SOSYAL MEDYA: KURGUSALLIK VE MAHREMİYET", academia.edu.documents (22.1.2017), Dr. Faik Uyanık, Bu bildiri 7 Mayıs 2013 tarihinde Kocaeli Üniversitesi Yeni Medya Kongresi'nde sunulmuştur.

ABD Federal Yüksek Mahkeme (FYM) Kararları:

N.Y.Times v. U.S.
 Gentile v. State Bar of Nevada.
 FCC v. League of Women Voters.
 Arkansas Educational Television Commission v. Forbes.
 Near v. Minnesota.
 New York Times Co. V. United States.
 Madsen v. Women's Health Center.

Copyright of Hacettepe Law Review is the property of Hacettepe Law Review and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.